

Toespraak van bisschop Frans Wiertz tijdens de Bisdomdag van het bisdom Roermond op zaterdag 15 oktober 2016 in Abdij Rolduc

(Transcriptie van de tekst zoals deze door bisschop Frans Wiertz uit z'n hoofd is uitgesproken).

Er is een bekende uitspraak van Jezus: "Als de mensenzoon aan het einde der tijden terugkomt, zal hij dan geloof vinden." Dat is een heel merkwaardig zinnetje. Is Jezus somber? Is hij realist? Maar tegelijkertijd zegt hij vlak na z'n verrijzenis, bij z'n hemelvaart, tegen z'n leerlingen: "Gaat uit naar de grenzen van de wereld, naar het uiteinde van de wereld. Verkondig het evangelie en doop iedereen in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest."

Dat hebben de apostelen gedaan. Die zijn op pad gegaan. We weten van Filippus, die is tot Ethiopië gekomen. We weten van Thomas, die is in India verzeild geraakt. Er zijn intussen een stuk of twintig, dertig seminaristen uit India hier. Die komen allemaal uit dat gebied waar Thoms gemissionieerd heeft in India, in Kerala. Paulus is naar Turkije getrokken, naar Cyprus, naar Malta en naar Klein Azië. En volgens de legende is er een apostel terechtgekomen in Spanje. Later zijn ze natuurlijk ook naar Engeland en naar West-Europa en naar Gallië gekomen. In enkele honderden jaren zijn rond de Middellandse Zee – de toen bekende wereld – zeer veel mensen navolger van Christus geworden.

Die opdracht hebben de apostelen en hun opvolgers uitgevoerd. En dat ging zo de hele geschiedenis door. En vooral in de 19^e en de 20^e eeuw – de eerste helft van de 20^e eeuw – zijn missionarissen vanuit West-Europa (natuurlijk al in de 16^e eeuw naar Zuid-Amerika, maar in de 19^e en 20^e eeuw vooral) naar Afrika en Azië getrokken. En daar heeft Nederland en ook ons bisdom een hele grote rol in gespeeld. Er is een moment geweest – zo rond de jaren vijftig van de 20^e eeuw – dat veertien procent van alle missionarissen in de hele wereld Nederlanders waren. Mannen en vrouwen. Daar zijn jonge kerken ontstaan. In Afrika. De eerste natuurlijk in Zuid-Amerika, later ook in Afrika en in Azië, zodat er op dit moment zelfs meer katholieken in Azië wonen dan in heel Europa.

Daar staan we niet vaak bij stil. Alles bij elkaar zijn er nu geloof ik zowat 1,3 miljard katholieken in de wereld. Evenveel als er chinezen zijn ongeveer. Ja, nu grinnikt u. Maar we doen, in onze media althans en in onze westerse opvattingen, vaak alsof er over tientallen jaren geen katholieken, geen christenen meer zullen zijn. In Europa althans. We kijken dan natuurlijk met een tunnelvisie. We vergeten dan al die christenen die in de hele wereld zijn. Er zijn zeer vitale kerken in Azië, Afrika, in Latijns-Amerika. Maar of we dat hier meekrijgen?

In de media is er vaak sprake van malaise en ook prognoses van planbureaus liegen er niet om. Het recentste onderzoek geeft aan dat nu nog geen vijftwintig procent van alle Nederlanders meer in God gelooft. Geen vijftwintig procent meer. Er zijn veel meer katholieken, veel meer protestanten. Het Sociaal Cultureel Planbureau zegt dat, wetenschappers die dat onderzoeken. Zij projecten dat op de samenleving en zeggen dan: nou in de toekomst zal dat dus verdwijnen in ons land. Maar ze leggen geen enkele link met de wereldkerk, die op veel plaatsen zeer vitaal is.

Natuurlijk is dat niet alleen een waarneming van wetenschappers. Als u zelf in uw eigen parochies kijkt – laten we heel eerlijk zijn – dan zitten die nou niet vol met jonge mensen en kinderen. Niks kwaads gezegd van mensen van middelbare leeftijd en bejaarden, van oudere mensen, zoals mijn leeftijdgenoten. Maar we missen in vrijwel alle parochies jonge mensen en kinderen. En daardoor zijn ook velen van ons soms – wat de toekomst betreft – zeer bezorgd. Velen zijn zeer bezorgd over de toekomst van het geloof in onze streken.

Ik ben wat dat betreft – dat kunt u zich voorstellen – helemaal niet zo angstig. Ik denk dat er één vraag is, die de hele geschiedenis door golft, door alle generaties, en iedere keer opnieuw ook weer door iedere persoon aan zichzelf gesteld wordt: waar kom ik vandaan en waar ga ik naartoe? Nu weet ik dat er veel mensen zijn die zeggen: Ik kom nergens vandaan en ik als ik weg ben, is dat een vonk die weer uit is. Dat zullen veel mensen – een meerderheid in Nederland – momenteel zo zeggen. Maar die vraag die gonst door de geschiedenis en er is één antwoord, dat sinds Jezus ook door de geschiedenis gonst: Houd je aan mij vast. Dan vind je toekomst bij God. We komen van God en we gaan naar God toe.

In sommige tijden of in sommige streken zijn er maar heel weinig mensen die dat vinden. En in sommige tijden zijn dat zeer velen. In sommige tijden wordt het uitgebazuind dat we van God komen en náár God toegaan. In triomf. En in andere tijden wordt het met een traan van hoop gefluisterd. Misschien zitten we nu wat meer in zo'n fluisterperiode. In ónze streken. Maar helemaal niet in de rest van de wereld. Daar zijn buitengewoon vitale kerken.

Ik heb de laatste twaalf jaar niet voor niets elk jaar een reis gemaakt naar een van die vitale kerken in de wereld. Het is zeer interessant wat je daar dan leert. Hoe komt het dat de kerk – in Zuid-Korea bijvoorbeeld – zo vitaal is? Het is een totaal geseculariseerde maatschappij – net zoals bij ons: een technische maatschappij. Ik heb dat wel eens aan een bisschop uit Zuid-Korea gevraagd en die zei: “Dat komt doordat we tweehonderd jaar lang geen priesters hebben gehad.” Niet dat die priesters zo slecht waren, maar die werden vermoord. Het was daar in die tijd verboden om katholiek te zijn. Maar het geloof – en daar komt het door – werd in Zuid-Korea niet door priesters of door zusters doorgegeven, maar door de ouders aan hun kinderen.

Als je goed kijkt in die vitale kerken dan merk je dat dit op al die plaatsen het geval is. Het geloof wordt op de eerste plaats door de ouders doorgegeven. En u weet, dat is heel tragisch, er zijn veel mensen, zeker ook in deze zaal, die daar heel veel verdriet van hebben.

Die het geloof hadden willen doorgeven aan hun kinderen, met alle warmte en hartelijkheid. Maar bij wie het op de een of andere manier niet gelukt is. Er zijn zoveel invloeden op die kinderen: in media, in onderwijs, tieners van hun eigen leeftijd; en ik moet eigenlijk ook zeggen: de staatsstructuur en het parlement, zoals die tegenwoordig ingekleurd zijn, dat het bijna onmogelijk is voor opgroeiende kinderen om dat geloof van hun ouders zó over te nemen.

Als je dan kijkt naar die verschillende kerken in de wereld én naar de Handelingen van de Apostelen, dan vinden we daar een soort handboek hoe je dat geloof zou kunnen doorgeven. Dat is door de eerste generatie zo gedaan in Jeruzalem en omgeving. En dat gebeurt nu nog in zeer veel streken in de wereld. Waar vitale kerken zijn, gaat het zo. Ik heb het nu over Indonesië, Kenia, Madagaskar. Daar vertelden me de pastoors dat de mensen 's zondags naar de kerk komen, maar ook door de week nog een keer met gezinnen bij elkaar komen. Soms is dat een wijk. Soms zijn dat grote families. En die komen dan bij elkaar om diaconaal met elkaar om te gaan, als ik dat zo mag zeggen. Om te kijken wie er oud is, wie gehandicapt is, wie geholpen moet worden, wie zwanger is, wie ziek geworden is. Men helpt elkaar. Maar tegelijkertijd wordt dáár het geloof doorgegeven. Daar worden dingen geleerd. Daar bidt men met de kinderen. Dat is het model van de Handelingen van de Apostelen. Wat staat daar? De eerste christenen kwamen bijeen in een of ander huis en ze deelden alles gemeenschappelijk - dat is diaconie – en ze vierden eucharistie: het brood werd gebroken en gedeeld. Dat is het oermodel van een vitale kerk, waar ouders met hun kinderen en met andere ouders en kinderen samenkomen om te geloven in alle dimensies: bidden, sacramenten ontvangen, maar ook voor elkaar zorgen.

Nu leven wij natuurlijk nu niet in Afrika of Azië of Zuid-Amerika. Wij leven hier. Dus de vraag dient zich dan natuurlijk aan: beste bisschop, wat moeten wij dan nu? Hoe is onze situatie? Ik denk dat we ook voor onze situatie in de Bijbel een vergelijking kunnen vinden: in de tocht van de Israëlieten vanuit Egypte naar het Beloofde Land. Dat was om te beginnen een lange, lange tocht. Die duurde veertig jaar. Ik heb weleens gedacht: veertig jaar? Zelfs als ik op mijn leeftijd te voet van Egypte naar Palestina zou moeten lopen, dan deed ik daar toch geen veertig jaar over. Het is een symbolisch getal, die veertig. Dat zult u begrijpen: een heel lange tijd.

En de mensen waren heel ontevreden tijdens die lange tocht door de woestijn. Ze wilden soms terug naar Egypte. Terug naar de vleespotten, zoals dat heet. Ze ergerden zich ook aan het manna dat uit de lucht viel. Altijd hetzelfde. En aan die vogels, wat ook maar karkassen waren natuurlijk. Dat beetje vlees! Er was gemopper in die woestijn. Ze wilden terug. En ze maakten zelfs een afgodsbeeld van een gouden kalf. Een gouden Kalf! Goud, rijkdom! Daar sprongen ze omheen. "Weg met die God, die ons hier de woestijn in heeft gevoerd." Dat duurde veertig jaar. Veertig jaar! In die tijd werden de mensen überhaupt niet ouder dan veertig. Dat is ook een symbolisch getal. Dat betekent dat al die mensen die mee gekomen zijn uit Egypte, in de woestijn gestorven zijn. En dat alleen de nieuwe generaties zullen

aankomen in het Beloofde Land. Ze hebben het uitgehouden in die woestijn. Ook, omdat daar oases waren. Natuurlijk! En toen ze aan het einde bij het Beloofde Land aankwamen, toen waren zelfs de leiders vermoeid. Mozes zat te bidden met de armen in de lucht, zo staat in het verhaal. En hij werd zo moe van dat bidden, dat hij de armen weer liet zakken. Maar terwijl hij ze liet zakken, raakte het volk weer in verwarring en begon weer ruzie te maken. Zo kwamen ze geen stap verder. Toen werd Mozes weer geholpen door andere leiders die hem de handen in de lucht hielden. En Mozes kwam zelf niet aan in het Beloofde Land. Maar hij hield wel vol, gesteund door andere leiders. Vertrouwend op God, op Gods leiding.

Waarom dit oude verhaal verteld? Ik denk dat het een bijna parallele situatie is met die van ons. We zijn bezig aan een tocht, aan een lange tocht, een woestijntocht voor velen. Een woestijntocht, op weg naar een toekomst van de kerk in onze streken. Ik ben er vast van overtuigd dat er een toekomst voor de kerk in onze streken is. Maar iedereen die denkt dat we die over tien jaar al bereikt hebben, vergist zich. Die zal terug willen naar de vleespotten in Egypte. En die zal zich vastklampen aan oases – wat natuurlijk prachtig is – maar geen stap verder komen.

Het is belangrijk dat we met z'n allen door die woestijn trekken. Natuurlijk gebruik makend, van die oases. Die zijn er ook. Mag ik er een aantal noemen? U herkent ze onherroepelijk. Die zijn er in het groot. We kennen de Passiespelen in Tegelen. We kennen de Heiligdomsvaart in Maastricht. Dat zijn hoogtepunten voor de hele streek. Ook van religieus leven, van het doorgeven van een traditie: van het lijdensverhaal van Jezus, van de verkondiging van het geloof in onze streken. Dat is het geval in Maastricht. En in Susteren is gebeurt dat ook tijdens Heiligdomsvaart daar.

Maar niet alleen die grote gebeurtenissen zijn oases. Als je goed kijkt, zijn die er in iedere parochie wel. Ik heb gisteravond gevormd in Puth-Schinnen. Gewoon een normaal vormsel, zoals ik dat al meer dan duizend keer gedaan heb. In een volle kerk met wel vierhonderd mensen van alle leeftijden. Er waren dertig jonge mensen die gevormd werden, met hun bijpassende ouders. Er was grote aandacht! Ik ben – ik heb dat al eens vaker gezegd – bijna iedere keer in al die jaren – en ik had dat van tevoren niet gedacht – ontroerd in de vele vormselvieringen, door de grote openheid en de gretigheid van kinderen voor het mysterie van Gods Heilige Geest. En dat is vooral niet het makkelijkste om uit te leggen: Gods Heilige Geest. Dat kun je ook niet uitleggen. Dat kun je alleen maar voelen. Daar kun je je voor openen. Ik ben in de loop van de jaren zeer onder de indruk geraakt van al die kinderen. Natuurlijk niet van allemaal, maar iedere keer komt het wel voor dat ik ontroerd raak. Van de kinderen en van de ouders die erbij staan: het zijn hún kinderen. Samen staan ze er dan om van God kracht te ontvangen, inspiratie voor de toekomst, hoop. Natuurlijk zijn er mensen die zeggen: “Het is de laatste keer dat ze in de kerk komen en dan zien we ze nooit meer.” Niks hoor! Gisteren was er een hoofd van de school, die zei tegen me: “Toen u pastoor in Hoensbroek was, was ik daar misdienaar.” Een andere keer heb ik meegemaakt

dat een jonge kerkmeester zei: “U hebt mij nog gevormd.” Natuurlijk kunnen we het zaad dat in de aarde valt, niet uit de grond trekken. We moeten er geduld mee hebben. We kunnen alleen maar zorgen dat er zon bij komt: Gods zon, Gods kracht, Gods Heilige Geest. En dat er regen bijkomt: dat het besproeid wordt met de dauw van de hoop en vertrouwen.

Er zijn in veel parochies van die hoogtepunten. Misschien niet op de gewone zondagen, maar laat het dan de hoge feestdagen zijn. Of dit soort familiefeesten of een uitvaart, een huwelijk of een doopsel. Er zijn ook parochies waar mensen, bepaalde groepen, geboeid en geïnspireerd zijn door andere gelovigen of door priesters. Dat zijn momenten van een oase.

Er zijn natuurlijk grote oases, waar veel mensen kunnen schuilen. En zo zijn er ook oases, waar maar twee sprietige bomen staan, waar je net deze schaduw kunt vinden. Er zijn ook groepen intussen – en dat vind ik zeer belangrijke groepen – waar kinderen en ouders bij elkaar komen om een groot koor te maken. Ik zal vertellen hoe dat ontstaan is. Er was een onderwijzeres die zeer begeistert catechese gaf. Ze deed dat zo begeistert dat vijf of zes stagiaires van de pabo zeiden: we willen niks anders meer dan catechese geven. Meisjes van jonge leeftijd. Die geven nu in zo’n twintig scholen in een bepaalde streek in alle klassen catechese. Niet alleen de voorbereiding voor communie en het vormsel, nee in alle klassen. U snapt dat, wanneer die kinderen in die grote wereld van de media en hogere scholen komen, het geloof verdampt. Dus die onderwijzeressen zeiden: “We moeten die kinderen de kans geven om elkaar in tienerclubs te ontmoeten, dan kunnen we ontspanning aanbieden, maar tegelijkertijd ook catechese.” Dat is gebeurd. Daar hebben zich ouders overheen gebogen, die zijn gaan meehelpen. Er is een groot koor gevormd van kinderen én ouders, die mee liturgie vierden. En tot mijn grote vreugde heb ik dit jaar meegemaakt dat een aantal van die vaders, die nu zo in de veertig zijn, zich gemeld hebben om diaken te worden. Om de rijkdom van het geloof, die ze hebben ontvangen en ervaren en met hun kinderen delen, door te geven. Ik heb die mensen gevraagd: “Hoe is het met jullie eigen kinderen? Gaan die nog naar de kerk?” Ze zeiden: “Ja, in de groep waar ze bij horen, ontmoeten ze tieners van hun eigen leeftijd en er ouders van de leeftijd van hun eigen ouders, die ook geloven. Dat maakt het plausibel. Dat maakt het beter en veel makkelijker. Dat is weer het model van de Handelingen van de Apostelen: kleine groepen die bij elkaar komen.

Op een ander niveau kennen we in Limburg Mother Prayers-groepen. Dat zijn moeders die gevraagd hebben: “Mogen wij bidden voor onze kinderen. Mogen wij bidden voor onze kinderen?” Wat een vraag, eigenlijk! Natuurlijk! Graag! Fijn! Zo zijn er intussen wel vijfendertig, zesendertig, veertig – dat loopt snel op – groepen van biddende moeders die voor hun kinderen bidden.

Dat zijn allemaal van die oases die er wel degelijk zijn, ook in onze eigen streek. Het is prachtig om te horen hoe er in Frankrijk van die vitale gebieden zijn en vitale initiatieven genomen worden [*dit was door de vorige spreker gememoreerd*]. We kunnen ook altijd leren van kerken elders, vind ik. Maar ook in ons eigen Limburg zijn die te vinden. Maar het zijn oases, bij een tocht door de woestijn. Op weg naar een v erre toekomst.

Dan zult u zeggen: “Wat kun je nou als kerk eraan doen? Wat kunnen wij? Kan de kerk daaraan iets organiseren?” U snapt heel goed dat je het doorgeven van het geloof van ouders aan kinderen niet kunt afdwingen of organiseren. Dat heeft met inspiratie te maken, met Gods Geest. Ik hoop dat de voorbeelden die ik genoemd heb, zich uitbreiden. Ik ben op die plekken ook helemaal niet bang voor de toekomst van de kerk. Integendeel!

Wat kan de kerk zelf dan doen? Ik bedoel met kerk nu: het bisdom, de organisatie. Nou, u weet dat we in dit bisdom heel resoluut gezegd hebben dat we in elk geval kunnen zorgen dat in elke grotere gemeenschap – dus in een dorp en al helemaal in een stad – God aanwezig is in een kerk. Dat kerken in principe niet alleen maar gebruikt worden als objecten, waarover we nadenken hoe we ze zo efficiënt mogelijk kunnen benutten en als ze overbodig zijn, wegstrepen. Nee, in de katholieke traditie woont God in de kerk. Hoe dan? Dat heeft met de eucharistie te maken. Wij geloven dat Jezus in brood en wijn – in lichaam en bloed – present is. En niet alleen tijdens de mis, maar ook nog daarna. Daarom bewaren we dat brood en wordt dat in het tabernakel opgeborgen. De mensen zijn in de katholieke traditie altijd zeer eerbiedig geweest met het tabernakel. U kent het ongetwijfeld terug uit vroedere tijden. Er werd altijd voor geknield. Je kunt dat ook overdrijven natuurlijk, maar er werd voor geknield in de kerk, zodat je weet: er is ook nog een Ander. God zelf is er.

Het mooiste verhaal in dat opzicht is nog altijd dat van de pastoor van Ars. Die kwam in de kerk kijken en zag daar een man zitten. Het was een boer, een heel eenvoudige man. Hij zat daar zomaar wat, dacht zelfs die vrome pastoor van Ars.

En hij voeg: “Wat ben je eigenlijk aan het doen?”

“Niks,” zei de man. “Ik zit hier maar.”

“Waarom dan?”

“Ik zit hier tegenover Hem. Ik kijk naar hem en Hij kijkt naar mij.....”

Dat is katholiek! Dat is katholiek! En daarom ben ik er werkelijk niet voor om God zelf uit het dorp weg te halen. U kent dat beroemde boek van Mak ‘Hoe God verdween uit Jorwerd’. Dat was overigens een protestantse gemeenschap. Hij beschrijft daarin heel sociologisch en precies wat er allemaal gebeurt als men de kerk sluit. En waarom dat men die kerk sluit. Allerhand begrip voor. Het boek van Mak is een jaar of tien oud. Er is nu een nieuw boek verschenen en dat heet: ‘Hoe God weer terugkwam in Jorwerd’. Er is een dominee die zegt: “Nee, wij moeten God niet uit het dorp halen. We beginnen weer opnieuw.” En hij is opnieuw begonnen. In dit geval niet in de kerk, maar in een kleine gemeenschap in een gewoon huis.

Ik ben er niet voor dat we in de dorpen de kerken sluiten. Als er een bom op valt in een oorlog, dan kun je daar niks aan doen. Als er een dictatuur uitbreekt die ons dwingt om die kerk te sluiten, dan is er overmacht. Maar als de kerk zelf, de pastoor of de bisschop of het kerkbestuur, God weghaalt uit het dorp en de Godslamp uitblaast, vernietigen we zelf fundamenteel het katholieke geloof in onze streken.

Natuurlijk, als we de kerken openhouden zijn de problemen talloos. Daar gaan we het dadelijk nog over hebben.

Iets anders dat de kerk – naast het openhouden van de gebouwen – zelf ook nog kan doen, is zorgen dat er voldoende priesters zijn. De katholieke kerk is een kerk waar sacramenten als genadegaven worden aangeboden aan de mensen. Bij het doopsel, bij vergeving, tijdens de eucharistie natuurlijk, bij het laatste oliesel, vormsel, huwelijk, priesterschap. We moeten zorgen dat er genoeg priesters zijn. Hoe dan? Natuurlijk, in een situatie waarin de kerk schrompelt en op de een of andere manier ook meer aanwezig is bij de oudere leeftijdscategorie is dan bij de jongeren, kun je je voorstellen dat er weinig roeping is. Dat is natuurlijk bij ons ook zo. Er zijn op dit moment vier jongens uit ons bisdom op het seminarie. Maat intussen ook drieënveertig jongens uit buitenland: uit die grote wereldkerk. We hebben op dit moment zevenenveertig studenten in Limburg die priester willen worden, van wie vier Nederlanders, een hele serie uit Azië – uit India en Sri Lanka, die hebt u wel gezien vandaag – en bovendien een groot aantal – vijftien tot twintig – vooral uit Zuid-Amerika.

Daar komt ons de wereldkerk te hulp. We hebben daar natuurlijk ook de gelegenheid voor gegeven. We hebben ook gevraagd: “help ons. Wij hebben jarenlang vanuit Nederland de wereldkerk meeg geholpen, zelfs aan de basis ervan gestaan in Azië en Afrika, kom ons nu te hulp. Kom ons te hulp.” Rijkdom en armoede. Wat is rijkdom, wat is armoede? Ik zeg het ook altijd op die reizen: bij ons zijn we misschien materieel rijk, maar toch met z’n allen spiritueel arm. En dat is natuurlijk in andere, vitale gebieden van de kerk precies omgekeerd. Ik vind dat we blij kunnen zijn, gelukkig, dat we in die grote wereldkerk met elkaar verbonden zijn. Ik vind dat we in die grote wereldkerk armoede en rijkdom moeten delen, sharen.

En de tijden kunnen wisselen. Daarom ben ik heel dankbaar en blij dat er zoveel studenten zijn uit India. We sluiten contracten met heel veel bisschoppen daar. Zij vragen dan studenten die graag willen komen. Na een studie van vijf jaar theologie in India, moeten ze dan nog eens vijf jaar bij ons studeren. Tijdens het eerste jaar vooral de taal goed leren. Het is natuurlijk buitengewoon belangrijk als je in een parochie verzeild raakt, dat je de mensen kunt verstaan en omgekeerd. Maar ze moeten ook onze cultuur leren kennen en wennen aan een rare kerk, althans die in hun ogen raar geworden is. Maar ik zeg altijd: je hebt met onze mensen te maken. Je moet van mensen zoals u en in onze parochies, leren houden. Anders kun je hier niet komen werken. Je moet je eigen geloof niet verliezen als je hier komt. Maar ik zeg tegen iedere student die hierheen komt, waar vandaan ook: je moet niet komen als je geen missionaris wilt zijn. Natuurlijk geen missionaris die commandeert van: mond open en ik stop je de geloofswaarheden en de moraal erin. Zo eenvoudig is dat niet. Nee, je moeten van die man of die vrouw tegenover je – al zegt die in jouw oren soms rare dingen – leren houden. Leren houden! Eerst naar mensen luisteren, mensen leren begrijpen en van hen leren houden. Dan komt na verloop van tijd ook zeker de vraag: “Waarom ben jij zo gek dat je hierheen komt? Wat is jouw drijfveer? Wat is jouw geloof? Geloof je écht in God?

Geloof je écht in de hemel?” En dan is er misschien ook een zekere openheid voor getuigenis. Nou goed, dat is dus de reden waarom ik er zeer voor ben, dat we voldoende priesters hebben in ons bisdom. U weet dat dit in de rest van het land helemaal niet zo eenvoudig is. Toch blijf ik erbij dat onze generatie de mogelijkheid niet mag verspelen, om open te staan voor de wereldkerk. Want als we dat niet doen, verdampt de katholieke kerk in Nederland.

Ik heb het gehad over wat wij dan kunnen doen: kerken open houden, zorgen dat er voldoende priesters zijn. Natuurlijk stimuleren: daar waar oases zijn, waar groepen zijn, waar mensen samenkomen die het geloof met hun kinderen delen, waar jonge gezinnen samenkomen die het geloof overgeven aan een volgende generatie. Dat kunnen we zeker. En dat moeten we ook doen. Dus u hoort aan mij dat ik niet zo verschrikkelijk somber ben. Integendeel, dat ik vast ervan overtuigd ben dat we dóórgaan met die kerk. Maar het is een tocht door de woestijn die veertig jaar duurt. Misschien nog wel wat langer, wie weet. Een hele generatie zal dat niet meer meemaken, dat we tot een zekere consistentie gekomen zijn, een zekere vastheid ook, een zekere vertrouwdeheid in elk geval en dat niet alles vluchtig lijkt te verdampen.

Ik kom nog eens terug op die kwestie dat sommigen van u zeer geïnteresseerd zijn hoe we dat dan allemaal moeten betalen? Dat is een vraag die ik uiteraard natuurlijk ook vaker hoor. Nou, ik wil daar ook iets over zeggen. Over hoe ik daar tegen aankijk. U kunt natuurlijk meteen zeggen: “U hebt makkelijk praten. Volgend jaar bent u met pensioen en wij zitten er dan nog mee.” Dat is natuurlijk zo. Maar dat wil niet zeggen dat ik er niet over nadenk. En ook vind dat we die ruimte moeten nemen.

We komen uit een tijd, waarin rond 1960 in Nederland en ook in andere landen in West-Europa, de sociale beweging zo sterk is geworden in de kerk en ook daarbuiten dat er een hele serie sociale wetten zijn gekomen. Ik hoef maar te noemen: Drees, Suurhoff, Veldkamp, Klompé. Er zijn toen een heleboel wetten gekomen: voor mensen die gepensioneerd zijn, voor mensen die invalide zijn, voor werkelozen, voor mensen die geen inkomen hebben. Voor al deze mensen zijn voorzieningen gekomen. Dat is natuurlijk excellent. In die zin is het dit land misschien beter dan in verreweg de meeste landen van de wereld. Maar onder de kabinetten Lubbers – dat is ruim 20 jaar geleden – werd al geconstateerd: “Jongens en meisjes wij houden dat niet.” Waar had dat mee te maken? Dat waren allemaal wetten, die gemaakt waren op basis van solidariteit. Om zwakke mensen te ondersteunen. Op een gegeven moment werd gezegd dat het ook een recht van deze mensen is. Dat wil ik helemaal niet ontkennen. Maar als iedereen het als een recht gaat beschouwen, in alle categorieën en ook probeert zoveel mogelijk uit die wetten naar zich toe te halen, is het dolgedraaid. Dan gaat het niet meer.

Lubbers heeft dat al gezegd, in de tijd van zijn kabinetten. Maar toen had er eigenlijk nog niemand oor voor. Het was zeker nog niet te vertalen in nieuwe aanpassingen. Nu, onder het kabinet Rutte is men daarmee bezig. Ik sta helemaal niet te pleiten voor het kabinet Rutte,

maar men probeert in elk geval nu te realiseren, wat bij Lubbers nog niet kon. Omdat nu breed in de maatschappij dat besef is doorgedrongen dat het zo niet verder kan. En natuurlijk met alle problemen in de zorg, enzovoort. Die hoef ik u nu niet te schilderen.

In onze kerk is een parallelle ontwikkeling aan de gang geweest, in tegenstelling tot al die landen, waar ik op bezoek ben geweest. Ik heb aan het begin van dit jaar in Sri Lanka nog aan een pastoor gevraagd: wie zorgt er eigenlijk voor jouw levensonderhoud? Hoe kom je daaraan? Hij zei: "De mensen hier zijn te arm, die kunnen dat niet betalen. En de bisschop? Waar zou die dat van moeten doen? Die kan niet alle priesters betalen." Dus ik vroeg hem hoe hij dan aan zijn dagelijkse portie rijst kwam. Toen zei hij: "Ik werk gewoon." Hij was onderwijzer op een school. Erbij. Dus pastoor en tegelijk onderwijzer op een school. Hij deed dat veertig uur per week. Hij gaf Engels, geschiedenis en natuurlijk godsdienst.

Beste lieve mensen, dat is ook in ons land de situatie geweest tot ongeveer 1960. Toen was er geen vast salaris voor priesters. In de ene parochie, die welvarend was, kreeg de pastoor een hoger salaris en in de andere parochie, waar niks was, moest hij leven van de gaven die de mensen hem brachten. In de Middeleeuwen had de pastoor een tuin en moest hij zelf z'n groente kweken en had hij vaak ook nog wat vee. Er zijn verhalen van parochies, waar de kippen door de kerk vlogen.

Ik wil natuurlijk niet terug naar die situatie, dat niet. Maar ik wil wel zeggen dat in de kerk – analoog aan de staat – ook zo vanaf 1960 sociale regelingen zijn gekomen: alle priesters ongeveer hetzelfde salaris. Daar rekenen ze ook op. Kerkbesturen zorgen daarvoor. Er is ook een solidariteitsregeling gekomen. Het bisdom krijgt van parochies geld om andere parochies mee te helpen, bijvoorbeeld als er verbouwingen zijn en er geverfd moet worden en het geld er niet voor is. Dat functioneert allemaal, zolang niet iedereen daar een beroep op doet. Maar als dat een recht is geworden en ook de rijke parochies als ze gaan verven graag die twintig procent – of ik weet niet precies hoe hoog die percentages zijn – ondersteuning willen ontvangen van het bisdom – dus van andere parochies – dan gaat dat niet meer. Dan gaat het niet meer!

Mijn vaste overtuiging is dat we over twintig jaar naar een andere vorm van financiering toe moeten. En dat ook de priesters tegen die tijd allemaal missionair moeten zijn en bereid moeten zijn, om ook zelf een bijdrage te leveren in de kosten van hun levensonderhoud. Als het niet nodig is, vind ik het prima. Ik wil het ook niet oproepen, maar als je als missionaris niet bereid bent om zelf iets in te leveren, wat ben je dan voor soort missionaris?

Dit is een toekomstvisioen. Ik zeg niet dat het zo wordt. Ik zeg ook niet dat het halsoverkop moet. We hebben lang de tijd. Ik denk dat het zeker 20 jaar duurt, net zoals dat was tussen Lubbers en Rutte: dat heeft men ook 20 jaar nodig gehad, voordat men een beetje begon te beseffen dat het zó niet kan functioneren. De mensen in de parochies zullen zelf hun eigen kerk moeten onderhouden en ook de priester, het kan niet perse ergens anders vandaan komen. Ik denk dat dit een toekomst is, die we in ieder geval onder ogen moeten zien.

We hebben overigens drie troeven in deze tijd. We zijn helemaal niet zo hulpeloos. We hebben drie dikke troeven. Natuurlijk vóór alles is dat natuurlijk altijd Jezus zelf, die nagevolgd wordt en die ons kracht en moed geeft: de heilige Geest.

Maar we hebben ook in deze tijd drie andere troeven. De eerste is en dat is daarstraks prachtig uiteen gezet door pater Van Meijgaarden*: de diaconie. Als wij als gelovigen echt oog hebben voor noden – en dat is gratis, zoals hij zei. We hebben het zelf gratis ontvangen en we mogen dat ook gratis doorgeven – dan zie je andere mensen eens kijken bij die christenen, bij die katholieken: “Zouden ze het toch menen? Is dat toch zo gek nog niet, katholiek zijn?”

De tweede troef die we nu in onze tijd hebben, is natuurlijk deze paus. Ik ben er heilig van overtuigd dat hij een genade is voor de kerk. Andere pausen: allemaal heilige mensen, zonder enige twijfel. Maar hem vind ik een genade voor de kerk op dit moment, omdat hij zelf heel geloofwaardig uitstraalt. In bijna alles wat hij zegt en doet is de diaconie zijn definitie van kerk-zijn, zoals Van Meijgaarden dat zei. Je kunt misschien ook andere definities geven, maar diaconie is in elk geval wezenlijk voor de kerk: dat we geloofwaardig diaconaal tussen de mensen staan. Dat geldt dan niet alleen voor de paus, maar voor ons allemaal, zoals we hier zijn in deze zaal als mensen die hart hebben voor de kerk. Dat is de tweede troef.

Die derde troef – daar ben ik ook van overtuigd – is de wereldkerk. We zijn geen geïsoleerd land meer. We leven ook feitelijk in een globale wereld. En die wereldkerk, de gelovigen van die vitale wereldkerk die zullen onherroepelijk ook naar ons toekomen. Van alle kanten. Dat gebeurt nu al. In de bisdommen in het westen van het land, Rotterdam en Haarlem, zijn de buitenlandse parochies verreweg de vitaalste. En heel veel betrokken katholieken gaan nu net naar die parochies toe, omdat daar levend geloof te vinden is. En ook heel duidelijk het geloof van de wereldkerk en van de toekomst.

Daarbij denk ik ook nog – maar dat is dan weer meer een sociologische gedachte – dat meestal de ene generatie zich afzet tegen de vorige. Als dat waar zou zijn en opgaat, dan zullen er ook generaties komen die zich weer afzetten tegen de totaal seculiere maatschappij van allemaal individualisten.

Ga met God. Ga vanaf vandaag met God door de woestijn. Trek door de woestijn verder en verkwik u aan alle oases.

** Voorafgaand aan de toespraak van bisschop Wiertz, sprak hoofdaalmoezenier van Sociale Werken Wim van Meijgaarden over barmhartigheid. In zijn toespraak noemde hij enkele voorbeelden uit Frankrijk, waaraan de bisschop hier refereert.*